

*A csütörtökhelyi
gótikus kápolna
külső képe*

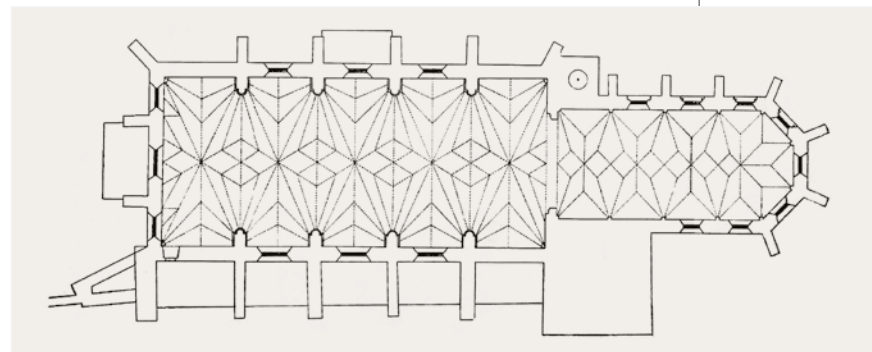
címere sem felel meg a Szapolyai-családénak, de összeegyeztethető a Thurzókéval. Minden jel arra mutat tehát, hogy az 1458-ban elhunyt gazdag lőcsei polgár, Thurzó György lehetett a kápolna építtetője.

Kolozsvár, Farkas utcai templom

A kolozsvári Farkas utcában álló református templomot eredetileg a ferencesek számára építették. A kolostor alapítója, Mátyás király 1490-ben nagy adományt tett, és a munkálatokat később II. Ulászló is támogatta, így 1503-ra már misézhetek a templomban. A kolostor épületei azonban még 1520-ban sem készültek el egészen.

Az épületegyüttesből ma csak a templom áll. Alaprajza sokszögzáródású, nyújtott szentélyből és egyterű, téglalap alakú hajóból áll. A szentélyt csillaghálóboltozattal látták el, melynek nyugati szakaszai faragott konzolokról indulnak. A hajót ötszakaszos csillagboltozat fedi, mely befelé vont támpillérekre támaszkodik. A támpillérek nincsenek kötésben a fallal, azaz eredetileg más (alighanem háromhajós) megoldást terveztek. Menet közben azonban tervváltozás történt, és úgy döntöttek, hogy egységes belső teret hoznak létre. A hajó hatalmas fesztávolságát azzal csökkentették, hogy a boltozatot a hajó terébe nyúló támaszokról indították.

A főbejárat a nyugati homlokzaton nyílik, olyan kettős kapun át, melynek tagozatai átmetszik egymást (a közép-

*A kolozsvári Farkas
utcai templom
alaprajza*

*A kolozsvári Far-
kas utcai templom,
belső kép keletre*

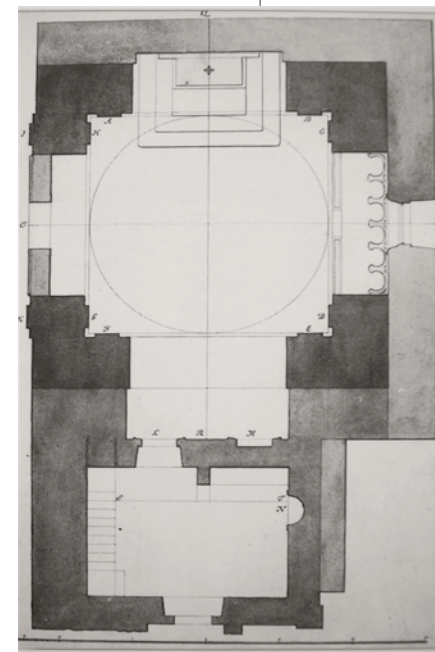
osztó pillér az 1958–1963-as restauráláskor készült). Ez a kaputípus délnyugat-német területről eredhet, 1484-ben Konstanzban már alkalmazták. A kerengőbe nyíló déli kapu reneszánsz, talán e stílus legkorábbi képviselője Kolozsvárt. A szentély formái ezzel szemben az 1480-as évek késő gótikus királyi építkezéseihez kötődnek.

A kolostor története szomorúan folytatódott. Mint azt a 121. oldalon olvashatják, 1603 után a kolostor épületei elpusztultak és a templomhájó boltozatát beszakították. Az egykori kerengőből csak az északi szárny maradt ránk, annak boltozata is a 20. század közepén készült rekonstrukció. A szentély déli oldalához tapadó egykori toronyból csak a töve maradt meg. A hajó újraboltozása I. Rákóczi György erdélyi fejedelem kezdeményezésére 1643-ban készült el. A mai boltozat tehát, mely az eredeti gótikus hálóboltozathoz hasonló, de annak nem pontos rekonstrukciója, a 17. század alkotása, s talán tudatosan idézték fel általa az alapító Mátyás király dicsőséges korszakát.

Esztergom, Bakócz-kápolna

A középkorban általánosan elterjedt szokás volt a templomok mellé kápolnákat építeni, melyekben sokszor az alapítót és családtagjait temették el, és lelki üdvükért a miséket itt mutatták be. Az esztergomi székesegyház mellé is több érsek építtetett magának kápolnát gótikus stílusban. Ebbe a hagyományba illeszkedik Bakócz Tamás érsek (1497–1521) kápolnája is, mely a székesegyház déli oldalán épült fel. Alapkövét 1506-ban rakták le, és hamarosan el is készült. Fehér márvány főoltárát 1519-ben készítette el a firenzei Andrea Ferucci, és a kápolna tervei is Firenzéből származhatnak. Jelentősége abban áll, hogy Itálián kívül ez az első reneszánsz stílusú centrális tér. Hatása Lengyelországban is megmutatkozott.

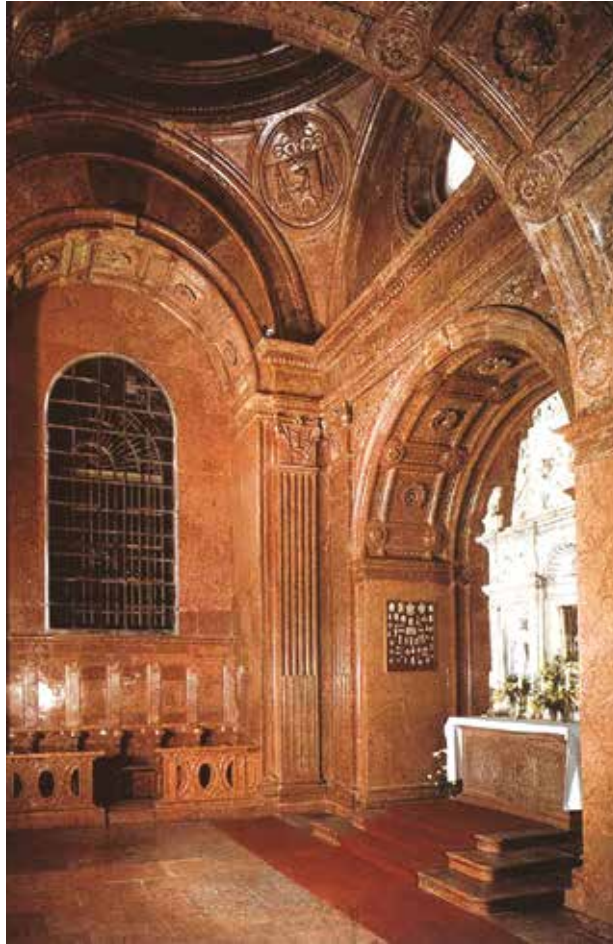
A kápolna görögkereszt alaprajzú, szárait kazettás dongaboltozat, középterét kupola fedi. A diadalív-szerű keresztoszárak nyílásait falpillek keretezik, melyek a körbefutó főpárkányt tartják. A párkány fölött félköríves falak és köztük csegelyek tartják a kör alaprajzú kupolát. A csegelyeken címerek: kettő Bakócz Tamásé, egy a királyé, a negyedik pedig Szatmári György pécsi püspöké, a Bakócz utáni esztergomi érseké. A falakat vörösmárvánnyal burkolták, mely amellet, hogy a hasonló keménységű anyaghoz szokott olasz mesterek számára megfelelő nyersanyagot biztosított, porfirhoz hasonló színe miatt már III. Béla

*Esztergom, Bakócz-
kápolna, alaprajz
1823-ból*

OSZMÁN–TÖRÖK ÉPÍTÉSZE A KÁRPÁT- MEDENCÉBEN

(1526–1690)

óta kedvelt volt a királyi építkezéseken. Színe utalhata a megrendelő bíborosi rangjára is. A kápolna teréből nyílik a sekrestye, ahonnan a félköríves ablakú karzatra is fel lehet jutni. A főbejáráttal szemben vörösmárványból faragott hatülékes stallumot helyeztek el.

A Bakócz-kápolna a romba dőlt középkori székesegyház egyetlen épén maradt eleme. Amikor 1823-ban annak romjait eltakarították, hogy az új székesegyház szintviszonyait kialakítsák,

a Bakócz-kápolnát 1600 számozott darabra szedték szét, majd tájolását és bejáratát megváltoztatva az új templom mellékkápolnájaként építették újjá. A Bakócz-kápolna így nemcsak a Jagelló-kori reneszánsz építészeti páratlan fontosságú alkotása, hanem a magyar műemlékvédelem hőskorának – nemzetközi összehasonlításban is – figyelemre méltó emléke.

*Az esztergomi
Bakócz-kápolna,
belső kép*

Amikor 1541-ben Budát elfoglalták a török csapatok, nemcsak az önálló középkori magyar királyság szűnt meg, hanem az addig központi területek hirtelen egy világbirodalom peremére kerültek. A törökök az itt talált épületek közül csak azok fenntartásában voltak érdekeltek, amelyeket maguk is használtak; számos emlék tehát a gondozatlanság miatt dőlt romba, még több a másfél évszázadon át zajló háborúnak esett áldozatul.

Az Oszmán Birodalom helyi építkezéseit elsősorban katonai szempontok vezérelték. A leghíresebb török építész, Szinán 1526-ban Eszéken 3 km hosszú cölöphidat épített, de ez a 17. századi háborúkban elpusztult. Az első állandó fahidat a Tiszán 1562-ben ácsolták Szolnokon, amelyet 1685-ben maguk a menekülő törökök gyújtottak fel.

Az elfoglalt magyarországi erősségeket a törökök már az ostrom után kijavították, és idővel újabb védművekkel bővítették. Ez figyelhető meg Esztergomban, amely Buda előváraként fontos stratégiai szerepet töltött be. A Budai kapu rondellát még maga Szulejmán szultán építtette 1543-ban. A következő évtizedekben a város védelmét újabb tornyokkal és rondellákkal erősítették, 1605 után, a rövid keresztény uralmat követően a déli középkori palotát is földdel töltötték föl (ennek köszönhető fennmaradása).

Az oszmán hódítás következtében az ország központi területei egy világbirodalom peremére szorultak